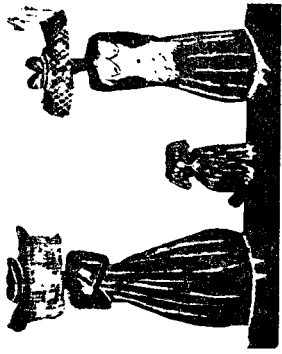

paží, když se k němu sklomila, aby mu pomohla a zároveň aby si cudně stáhla okraj spodničky přes bílé zoubkování krajkových kalhotek . . .

Zpívala o mraěnu, které se setkalo s bleskem, zpívala o jákémisi útočišti - „v toto útočiště nám ruka Páně kyně“ - a se zvláštní nádherou a prožitkem přednesla píseň „Já chci ti políbení dát . . .“ Starý děda, ostřílený kritik, který seděl v první řadě, se přitom jedovatě zachichotal a zavrtěl hlavou. Zeela jednoznačně dával najevo, že o tyhle polibky nestojí . . .

A přece jen prohrál na celé čáře. Umělkyně dosáhla kolosálního úspěchu, nesčetněkrát se musela děkovat a mnohokrát přídávala - vynutila si to především velmi citlivá mládež, která stála v uličkách, křičela a tleskala dlaněmi svinutými do trubičky - vyluzovala tak strašlivé dunivé zvuky.

ČANGOVY SNY

Záleží snad na tom, o kom budu vyprávět? Zaslouží si to přece každá živá bytost.

Kdysi Čang poznal svět a kapitána, s nímž ho spojilo pozemské bytí. Od té chvíle uběhlo celých šest let - uplynuly jako písek v přesýpacích hodinách.

Znovu nastala noc - byl to sen, anebo skutečnost - a znovu nadchází ráno - je to skutečnost, anebo sen? Čang je stařec, Čang je pijan, Čang ustavičně podřimuje.

Venku ve městě je zima. Je zlé a pochumurné počasí, mnohem horší než bývalo v Číně, kde se Čang a kapitán poznali. Sněhová krupice ostře šlehá, po kluzkém, zledovatělém asfaltu opouštěného přímořského bulváru šikmo letí sníh a bolestivě bíčuje tváře přikrčených židů, když s rukama v kapsách nemotorně přebíhají nalevo nebo napravo. Za přístavem, který je rovněž opuštěn, za zálivem, který je zamželený sněhem, se neztetelně rýsuje holé stepní pobřeží. Nad molem se vznášá hustý šedý kouř. Od rána do večera převaluje moře přes molo své zpěněné útroby. V telefonních drátech zvonivě sviští vítr . . .

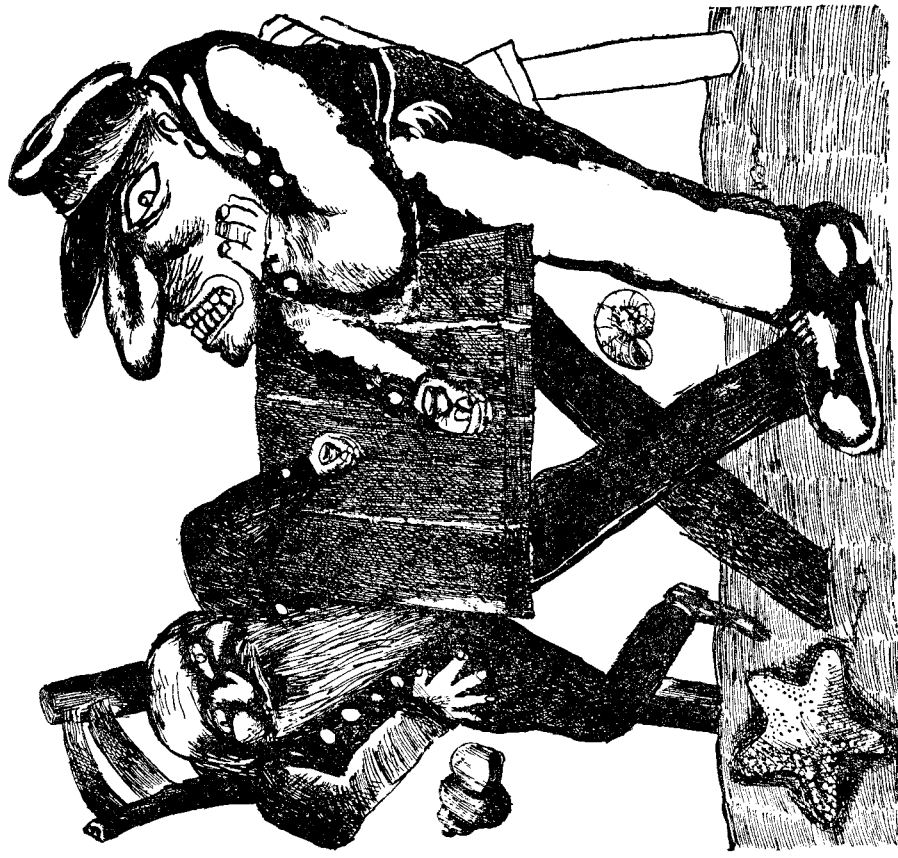
Za takových dní neožívá město příliš časně. Příliš časně se neprobouzí ani Čang, ani kapitán. Šest let - je to hodně nebo málo? Za šest let se z obou stali starci, ačkoli kapitánovi není ještě čtyřicet - a jejich osud se drsně proměnil. Už se neplaví po mořích, žijou „nasuchu“, jak říkají námořníci, a nebydlí tam, kde bydlívali; jsou v úzké a dosti tmavé ulici, v podkrovní čtyřpatrového činžáku, kde páchne uhelný kouř a kde bydlí židi,

kteří se s celou rodinou vracejí až večer a k jídlu usedají v kloubcích, posunutých do týla. Pokoj, kde žije Čang s kapitánem, je velký a studený a má nízký strop. Navíc je tam vždycky šero. Dvě okna v šikmém střeše jsou malá a kulatá jako na lodi. Mezi okny stojí jakýsi prádelník, vlevo u zdi stará železná postel. Kromě krbu, odkud vždycky fouká čerstvý vítr, je to veškeré zařízení ubohého obydlí.

Čang spí v koutě za krbem. Kapitán na posteli. Kdo zná podkrovní, představí si snadno, jaká je ta postel, proleželá skoro až k podlaze, a jaké jsou matrace; špinavý polštář je tak řídký, že si pod něj kapitán musí podkládat blůzu. Ovšem i v této posteli spí kapitán velmi klidně, bez hnutí leží na zádech, šedivý v obličejí a s očima zavřenýma jako nebožtík. Jakou nádhernou postel mívá dřív! Byla elegantní, vysoká, hluboce a příjemně se prohýbala, měla hladká, jemná prostěradla a chladivé, sněhobílé polštáře. Ale tenkrát nespál kapitán tak tvrdě jako teď, i když se loď pohupovala. Bývá večer hodně unaven, a čím by si také lámal hlavu, co by dnes mohl zmeškat, čím by ho mohl potěšit nový den? Plativaly kdysi dvě pravdy, které se ustavičně střídaly: první říkala, že život je stvořen jen pro blázný. Teď kapitán opakuje, že je, byla a na věky věkův bude pouze jediná pravda, ta druhá, pravda starého Joba, pravda mudrce z neznámého rodu, Ecclesiastes. Kapitán teď v hospodě často říká: „Pamatuj, človče, na ony těžké dny a roky svého mládí, o kterých budeš rozmlouvat: já v nich nenalézám zalíbení!“ Ale dny i noci existují stejně jako dřív, teď zase byla noc a znovu nadchází ráno. A kapitán i Čang se probouzejí.

Kapitán se sice probudí, ale oči hned neotevře. O čem v té chvíli pán přemýšlí, netuší ani Čang, ležící na podlaze vedle studeného krbu, odkud po celou noc voňavé dýchalo moře. Čang ví pouze jedno: že takhle bude kapitán ležet aspoň hodinu. Koutkem oka mrkne po pánovi, pak opět zavře víčka a usne nanovo. Čang je také pijan, také mívá po ránu kalnou mysl, je slabý jako moucha a vnímá svět s onou mdlou nechutí, kterou tak dobře znají všichni, kdo se plavili na lodi a trpěli mořskou nemocí. A proto se Čangovi v tom jitrním spánku zdá trýznivý, jednotvárný sen...

Na palubu parníku vylezl starý Číňan s mokřavými očima, usedl na bobek a skučivým hlasem žadonil na každém, kdo projde kolem, aby si od něho koupil svazek zkažených ryb. Na široké

čínské řece je studený prašný den. Pod rákosovou plachtou lodky, která se houpe na kalné vodě, se krčí štěně – zrzavý pes s hustým, tvrdým kožichem a s ušima bystře nastroženými, má něco z lišky i vlka – a černýma očima chytře a přísně pozoruje vysoký kovový bok parníku.

Mladý kapitán, který se nudil na můstku, vesele, nahlas, jako by mluvil s hluchým, křikl na Čínana: „Radši prodej psa!“

Čínai, první pán Čangův, obrátil oči vzhůru, úlekem i radostí strnul, pak se začal uklánět a drmolit: „Vě'y good dog! Vě'y good dog!“ Tak bylo štěně koupeno, dostalo jméno Čang a hned téhož dne odplulo se svým novým pánem do Ruska – ale nejdřív ještě Čanga celé tři týdny tak trápila mořská nemoc a byl tak omámen, že nevnímal nic – ani oceán, ani Singapur, ani Colombo . . .

V Číně nacházel podzim, počasí bylo bídné. Čangovi se udělalo zle, sotva vpluli do ústí řeky. Děšť a mlha se hnaly proti lodi, na hladině se třpytila pěna, palčivá šedozelená voda se divoce čeřila a ubíhala kupředu, rovné pobřeží se jednotlivě otvíralo a mizelo v mlze – kolem lodi přibývalo vody, bylo jí stále víc a víc, Čang ve svém kožíšku, který se střibně leskl deštěm, a kapitán v nepromokavém plášti se zvednutou kapucí, stáli na můstku – teď byla výška můstku mnohem patrnější než dřív. Hladina se doširoka otvírala, zaplavovala nehostinné obzory, splývala se zamženou oblohou. Vítr strhával krůpěje z obrovských hlučných vodstev, pronikal každou skulinou, hvízdal ve stožárech a zvučně pleskal nepromokavými plachtami, když je námořníci v okovaných botách a mokrých pláštěnkách odvažovali, chytali a svinovali. Vítr hledal, odkud zaútočit, a kdykoli se parník lehce naklonil a prudčeji zabočil vpravo, nadzvedl ho na tak vysokou, zvítěnou vlnu, že nevydržel, zřítíl se z hřebene a zabořil se do pěny, až v navigační kajutě s cinkotem a rámu-sem spadl na podlahu šálek, který tam číšník zapomněl . . . A v té chvíli začal tanec!

Střídaly se pak nejrůznější dny. Někdy žhnulo slunce v zářivé modři jako oheň, jindy se vršily mraky a v úděsném ryku se znovu rozpadaly, jindy se na loď a na moře proudem valily divoké lijáky. Ale loď se houpala neustále, houpala se i tehdy, když stála v přístavu. Vyčerpaný Čang za celé tři týdny ani jednou neopustil svůj koutek u vysokého prahu v horké tmavé chodbě mezi prázdnými kajutami druhé třídy; dveře na pa-

lubu se otvíraly pouze jednou denně – když kapitánův sluha přinášel Čangovi žrádlo. A tak z celého putování v Rudém moři utkvěly Čangovi v paměti pouze těžké, vrzavé zvuky lodních přepážek, mdloby, svíravý pocit u srdce, které s nejistou palubou klesalo do propasti nebo letělo vzhůru do nebe, a palčivá, smrtelná hrůza, když šroub rachotil ve vzduchu a o tu vysoko zvednutou a pak náhle prudce překocenu zád se za dělového rachotu rozbíjela hora vod; zastrála denní světlo a v kalných pramenech stékala po silných sklech. Nemocný Čang slýchal z dálky rozkazy, hluchý hvízd lodníkovy píšťalky, dupání námořnických bot kdesi nad hlavou, poslouchal, jak voda pleská a šumí, přivřenýma očima rozeznával tmavou chodbu, rohože, ve kterých byl zabalen čaj – a šlel, ztrácel vědomí z té dávivé nevolnosti, z horka a ze silné vůně čaje...

Ale na tomto místě byl Čangův sen přerušěn.

Čang se zachvěl a otevřel oči. Už to nebyla vlna, která udeřila do lodního boku – to kdesi v přízemí někdo hloucně zabouchl dveře. Vzápětí si kapitán hlasitě odkáslal a pomalu vstal z pro-máčklého lože. Natahuje rozbité boty, zavazuje tkaničky, obléká černou blůzu se zlatými knoflíky, kterou vytáhl pod polštářem, a jde k prádelníku, zatím co Čang ve svém obnošeném zrzavém kožíšku mrzutě, hvízdavě zívá a zvedá se z podlahy. Na prádel-níku stojí načatá láhev vodky. Kapitán pije rovnou z láhve – trochu se přitom zadýchá a sfoukává kapky z knírů – pak za-míří ke krbu a na misku najeje vodku i pro Čanga. Čang lačně chlemtá. Kapitán si zapálí cigaretu a znovu ulhne – čeká, až se docela rozedne. Už je zdálky slyšet hukot tramvaje, hluboko dole nepřetržitě dusají na dlažbě kopyta, ale na vycházku je ještě brzo. A tak kapitán leží a kouří. Když Čang vychlemtá vodku, lehne si také. Vyskočí na postel, svine se do klubka kapi-tánovi v nohou a pomalu vplouvá do onoho blaženého stavu, který vždycky vyvolává vodka. Přivřené oči se mu kalí, za-mženě zívá na pána a v jeho duši roste něha ke kapitánovi; své úvahy by lidskou řečí mohl vyjádřit asi takto: „Ach, ty hlu-páčku, ty hlupáčku! Pouze jediná pravda platí na světě! Kdy-bys tak věděl, jaká vlastně ta nádherná pravda je!“ A znovu se mu zdá – nebo se noří ze vzpomínek to daleké ráno, kdy par-ník plující s kapitánem a s Čangem z Číny, dorazil po trýznivé, neklidné pouti oceánem do Rudého moře...

Hle, co se Čangovi zdá:

Parník oboplouval Perim – kolébal se stále mírněji – a Čang se nořil do sladkého, hlubokého spánku. Ale náhle se probudil. A při probuzení se vyděsil jako dosud nikdy. Všude bylo ticho, lodní zád se jen mírně zachvívala – už se nepropadala do hlubin – voda, která plynula kdesi za stěnami, rytmicky šuměla, pod dvěma pronikala na palubu teplá vůně z kuchyně... Čang se nadzvedl a nakoukl do prázdného salónu. V šeru se tam třpytilo cosi zlatého a fialového – Čang to stěží zachytil pohledem, ale bylo to nesmírně radostné: okna byla otevřena do slunné, blan-kytné prázdnoty, do volného prostoru, na vzduch, a po nízkém stropě tryskaly klikaté zrcadlové prameny, proudily, ale neod-tékaly. A Čangovi se v té chvíli stalo totéž, co se dělo tehdy i s jeho pánem: pochopil náhle, že na světě není pravda jedna – že jsou pravdy dvě – ta první říká, že žít na světě a plavit se po mořích je strašné, a ta druhá... Ale to o druhé pravdě už Čang nestačil domyslet. Rozletěly se dvě a Čang zahlédl schody na horní palubu, zahlédl obrovský černý, lesklý komín, jasnou oblohu letního jitra, zahlédl kapitána, který vyšel rych-lým krokem ze strojírny pod schody – byl umytý, oholený, na-žehlený, nádherně voněl kolínskou, plavé kníry měl nakroucené podle německé módy a září bělostí. Když ho Čang spatřil, roz-běhl se k němu tak radostně, že ho kapitán v letu zachytil, mlas-kavě ho polbil na hlavu, pak se obrátil, třemi skoky, s Čangem v náručí, vyběhl po schůdkách na horní palubu a odtud ještě výš, právě na onen můstek, kde to v ústí veliké čínské řeky bylo tak strašné.

Potom spolu vystoupili do navigační kajuty – Čang, kterého kapitán shodil na podlahu, plavně roztáhl na hladkých prknech svůj liščí ohon a usedl přede dveřmi. Za jeho zády sálo nízké slunce. Horko bylo jistě i v Arábii – vpravo proplovalo zlaté pobřeží, černohnědé hory, štíty, podobné horstvu mrtvé pla-nety, rovněž vysoko zasýpané matným zlatem – celá ta hornatá a písčiná pustina, kterou bylo vidět nesmírně zřetelně – snad se tam dalo přeskóčit! Ale nahoře na můstku bylo ještě cítit ráno, dosud tu vanula lehká svěžest, kapitánův zástupec se vesle procházel sem a tam – ano, byl to týž člověk, který později často foukal Čangovi do nosu a dováděl ho téměř k šílenství – muž v bílém letním obleku, v bílé helmě a se strašnými černými brýlemi – a ustavičně se díval k obloze na špičku předního stěžně, nad nímž se jako bílé pštrosí péro kadeřil jemnoučký obličáček... Potom kapitán zavolal z kajuty: „Čangu! Pojd na

snídani!“ Čang okamžitě vyskočil, oběhl kajutu a rychle se překulil přes měděný práh. Za prahem to bylo ještě hezčí než na můstku. Stála tam široká kožená pohovka, připevněná ke stěně, nad ní visela jakási věc, podobná hodinám, sklo a rařičky se třpytily – a na podlaze stála miska s chlebem, nadrobeným v mléce. Čang lačně chlemtal, zatím co kapitán se věnoval své práci – na stojanu pod oknem proti pohovce rozvinul velkou námořní mapu, položil na ni pravítko a červeným inkoustem zakreslil dlouhý pruh. Čang dopil – vousy měl od mléka – vyskočil a usedl na stojan těsně u okna, za kterým se modral límeč obrovské košile. Zády k oknu stál námořník u nějakého kola s podivnými rohy. V té chvíli kapitán promluvil – později se ukázalo, že si o samotě s Čangem povídá velmi rád.

„Vidíš, kamaráde,“ řekl, „tohle je Rudé moře. Musíme si dát záležet – podívej, jak v něm ty ostrůvky a útesy jenom kvetou – musím tě dopravit do Oděsy v naprostém pořádku, protože tam už se o tobě ví. Už jsem se podířekl jedné strašně rozmazlené divence, pochlubil jsem se jí s tvou Výsostí, poslal jsem to po takovém dlouhém laně, které chytří lidé uložili na dně každého moře . . . Já jsem hrozně šťastný člověk, Čangu, tak šťastný, že si to ani neumíš představit, a proto bych hrozně nerad narazil na nějaký ten hloupý útes, abych se nezostudil na věky věkův . . . na své první dálné plavbě . . .“

Najednou se přísně podíval na Čanga a dal mu pohlavek.

„Dej ty packy z mapy!“ vykřikl pánovitě. „Opovaž se lézt mi na státní majetek!“

Čang zavrtěl hlavou, zakňučel a přivřel oči. Byl to první pohlavek, který v životě dostal, a proto se urazil; v té chvíli ho znovu napadlo, že žít na světě a plout lodí je pramizerná věc. Odvrátil se – jeho průzračné, zářivé oči se zúžily a pohasly – tiše zavrčel a vycenil vlčí zuby. Ale kapitán na Čangovu urážku ne dbal. Zapálil si cigaretu, vrátil se na pohovku, pak z postranní kapsy pikové blůzy vyndal zlaté hodinky, pevným něhem odloupl víčko, a když chvíli pozoroval něco, co uvnitř zářilo a nesmírně živě, úspěchaně, zvonivě utíkal, znovu přátelsky promluvil. Vyprávěl Čangovi, že ho vezde do Jelizavetské ulice v Oděse, že tam má za první byt, za druhé krásnou ženu a za třetí báječné děvčátko, a že sám je nesmírně šťastný muž.

„Přece jenom mám štěstí, Čangu!“ řekl a potom dodal: „Ta holčička je strašně čilá, zvědavá, palčatá, občas od ní dost zkusíš, Čangu, hlavně ten tvůj ohon! Ale kdybys věděl, jaké to je

okouzlující stvoření! Já ji mám tak rád, Čangu, tak rád, že se té lásky až bojím! Ona je pro mne celý svět – no, řekněme, skoro celý svět. A copak je to správné? Copak se to vůbec hodí mít někoho tolik rád? Copak ti vaši Buddhové byli hloupější než my dva? Jen si poslechni, co zrovna oni říkají o téhle lásce k světu a vůbec ke všemu pozemskému – od slunečního světla, od vlny, od vzduchu až po ženu, dítě, vůni bílého akátu! Víš ty, Čangu, co je to Tao – vzdýt to přece vymysleli Číňané. Já sám se v tom příliš nevyznám – rozumí tomu ostatně málokdo, ale jak se v tom taký člověk může vyznat? Co to vlastně je? Nekonečná Pramátí, která rodí a zároveň pohlcuje, a pak znovu dává život Veskerenstvu, neboli je to Cesta veškerého jsoucna, kterému se žádá bytost nesmí protivit. Ale my se přece protivíme ustavičně, každou chvíli chceme, aby se podle našeho přání točila nejen duše ženy, ale aby se podle našeho točil celý svět. Život je strašný, Čangu, moc pěkný a přitom strašný, hlavně pro takové, jako jsem já. Moc toužím po štěstí a moc často scházím z cesty. Je ta Cesta temná a zlá anebo to je přesné naopak? – Víš, co je nejdůležitější? *Když někoho miluješ, ničím na světě tě žádají nepřesvědčit, že ten, koho miluješ, tě možná nemiluje.* A tady, Čangu, právě tady je ten kámen úrazu. Ale život je nádherný, Bože můj, jak je ten život nádherný!“

Parník, rozřazený sluncem, které už vystoupilo vysoko, se lehce chvěl a bez zastávky protínal Rudé moře, klidné v těch parných prostorech. Jasná prázdnota tropického nebe civěla do dveří kajuty. Blížilo se poledne, měděný práh hořel na slunci jako plamen. Vlny, průhledné jako sklo, se převalovaly kolem parníku stále pomaleji – oslepně se třpytily a ozařovaly kajutu. Čang seděl na pohovce a poslouchal kapitána. Kapitán ho hladil po hlavě, ale pak ho shodil na podlahu – „kdepak, kamaráde, je horko,“ řekl, ale tentokrát se Čang neurazil. V onom radostném poledni byl život příliš hezký. A potom . . .

„Jdeme, Čangu!“ řekl kapitán a spustil nohy z postele. A Čang znovu s úžasem poznává, že není na parníku v Rudém moři, ale v podkroví oděského domu, že venku je opravdu poledne, ale není radostné, je černé, smutné, nepřijemné. A tiše zavrchá na kapitána, který ho vyrušil. Ale kapitán si ho nevyšmá, obléká starou blůzu a kabát, zaboří ruce do kapes a shrben zamíří ke dveřím. Chtě nechtě musí z postele i Čang. Kapitán sestupuje po schodech váhavě a těžce, jako by šel za protivnou

povinností. Čang se kutálí rychle. Je podrážděný – tak vždycky končí blažený stav po vodce . . .

Ano, tak už to trvá dva roky, den co den nedělá Čang s kapitánem nic jiného než chodí po hospodách. Tam spolu popíjejí, jedí, koukají po ostatních opilcích, kteří pijou a jedí po jejich boku uprostřed rámusu, kouře a všelijakých zápachů. Čang leží na podlaze u kapitánových nohou. Kapitán se podle svého námořnického zvyku zeširoka opírá lokty o stůl – sedí, kouří a čeká, až nastane hodina, kdy podle jakéhosi zákona, který si sami vymysleli, se přestěhují do jiné hospody nebo kavárny. V jednom podniku spolu snídají, v druhém svačí, v třetím obědvají, ve čtvrtém večeří. Kapitán zpravidla mlčí. Ale občas potká nějakého kamaráda a pak mluví celý den bez přestávky o nicotě života a co chvíli nalévá sobě, kamarádovi nebo Čangovi, který má před sebou vždycky na podlaze nějakou nádobku. Právě tak prožijí i dnešní den. Dohodli se, že posvačí s jedním starým kapitánovým přítelem – je to malíř v cylindru. A to znamená, že budou sedět nejdřív v smradlavé pivnici, mezi tlamaťmi Němci – jsou to tupí a pracovití lidé, od rána do večera dřou, samozřejmě jen proto, aby pili, jedli, znovu pracovali a plodili sobě podobné – pak půjdou do kavárny, kde bude plno Řeků a Židů – jejich život je také nesmyslný, ale máji v ustavičném očekávání burzovních zpráv, a z kavárny se odeberou do hospody, kam se stéká nejrůznější lidský odpad; tam budou sedět dlouho do noci . . .

Zimní den je krátký, a při láhvi vína a rozhovoru s kamarádem je ještě kratší. A tak Čang, kapitán a malíř už prošli pivnicí i kavárnou a teď sedí v restauraci a popíjejí. A kapitán se zase opírá lokty o stůl a vášnivě přesvědčuje malíře, že platí pouze jediná pravda – pravda zlá a podlá. „Jen se podívej kolem sebe,“ říká, „jenom si vzpomeň na ty, které denně vidáme v pivnici, v kavárně, na ulici! Kamaráde zlatý, já jsem viděl celou zeměkouli – život je všude stejný! . . . Všechno je to lež a pitomost – to, co lidé vydávají za život. Neznají ani Boha, ani svědomí, ani rozumný cíl své existence, ani lásku, ani přátelství, ani čest, neznaří dokonce ani obyčejný soucit. Život je nuda, nudný zimní den ve špinavé putyce, nic víc . . .“

Čang leží pod stolem a poslouchá kapitánovy řeči v mlhavém opojení, které už nepřináší žádný vzruch. Souhlasí Čang s kapitánem nebo ne? Na to se s určitostí odpovédět netá, ale když je to tak, pak to nestojí za nic. Čang neví, nechápe, má-li kapitán

pravdu; ale my všichni přece říkáme „nevím, nerozumím“ jen v návalu smutku – když jsme veselí, je každý přesvědčen, že všechno zná a všemu rozumí . . . Ale náhle jako by tou mlhou proniklo sluneční světlo. Na pódiu zatukala taktovka – rozezpívaly se housle, jedny, druhé . . . Zpívají stále vášnivěji, stále zvůčňěji – a za okamžik už Čangovu duši zaplavuje docela jiný smutek, docela jiná tesknost. Jeho dušička se chvěje nepochopitelným nadšením, jakousi sladkou trýzní, jakousi neurčitou touhou – a Čang už nepřemítá o tom, zda sní nebo bdí. Celou bytostí se poddává hudbě, pokorně ji následuje do jakéhosi jiného světa – a znovu vidí to nerozumné, důvěřivé šteně na parníku uprostřed Rudého moře . . .

Ale jak to bylo? přemítá v polospánku, v polobdění. Ano, už si vzpomínám. Byl to krásný život v tom horkém poledni na Rudém moři! Seděl s kapitánem v kajutě, potom spolu stáli na můstku. Ach, kolik tam bylo světla, záře, modří, blankytu! Jak záračně rozkvétaly proti obloze bílé, červené a žluté košile námořníků, rozvščené s roztaženými rukávy na přidi. A potom Čang s kapitánem a s ostatními námořníky – ti měli snědé tváře, oči lesklé a čela bílá a zpacená – svačil v horkém salónu první třídy pod elektrickým ventilátorem, který bzučel v koutě; po svačině si trochu zdříml, potom obědval a po obědě znovu seděl nahore pod navigační kabinou, kam sluha postavil pro kapitána plátěné lehátko, a díval se daleko přes moře na jemně nazelenalou oblohu uprostřed pestrých, podivně utvářených mraků, díval se na vínově rudé slunce bez paprsků. Protáhlo se, sotva se dotklo kalného obzoru, a v té chvíli se podobalo ohnivě šarlatové mítě . . . Parník to slunce rychle doháněl, hladké hřbety vln se prudce kmitaly a hrály modrofialovými odstíny, ale slunce pospíchalo stále víc, zdálo se, že moře je vsává, slunce se ustavičně zmenšovalo, až se proměnilo v podlouhlý rozpálený uhlík, zachvělo se a zhaslo, ale jakmile zhaslo, padl na svět stín smutku, a vítr, který s nastávající nocí sílil, zavanul důrazněji. Kapitán se díval na hasnoucí požár slunce – seděl s nepokrytou hlavou – vlasy mu vlály ve větru a obličej měl zamýšlený, pyšný a smutný – bylo zřejmé, že je přece jen šťasten, a že má v moci nejen tento parník, který pluje podle jeho vůle, ale že mu celý svět otročí, protože v oné chvíli vskutku měl ve své duši celý svět . . . A také proto, že už tenkrát bylo z něho cítit víno . . .

Nadešla noc, strašná a nádherná noc. Byla černá a neklidná,

vítr splašeně fícel a kolem parníku se tak zřetelně a hloučně vzdouvaly vlny, že Čang, který běhal kapitánovi v patách – kapítán se rychle a bez ustání procházel po palubě – co chvíli zakvícel a uskočil. Kapitán znovu vzal Čanga do náručí a přiložil tvář k jeho tlukoucímu srdíčku – vždyť bušilo zrovna tak jako srdce kapitánovo, odešel s ním až na záď parníku a dlouho tam stál ve tmě: ta nádherná a hrůzná podivná Čanga okouzila. Od vysoké, obrovité zádi, od dunícího šroubu se s tichým šuměním sypaly myriády palčivě bílých jisker, ohromně blan-kytné hvězdy vyletovaly vzhůru a vzápětí vplývaly do jiskřivé, sněžné pěšiny, kterou zanechával parník, potom za tuhá modrá oblaka ohnivě vybuchovala, a když ubásinala, tajemně doutnala uprostřed zpěných vodních pahorků jako bílé zelený fosfor. Ze všech stran vanul vítr a silně, ale měkce šlehal ve tmě Čanga po čenichu, rozfoukával mu hustou srst na prsou a chladil – Čang se pevně jako dítě tiskl ke kapitánovi a větril studenou vůni siry, vdechoval zjištěné útroby mořských hlubin – paluba se otrásala, klesala a stoupala pod nápořem jakési veliké, neuvěřitelně svobodné síly – a Čang se kolébal, kolébal a přitom vzrušeně sledoval tu slepou, černou, leč tisíckrát živou, skrytější Hlubinu. Občas nějaká potřestěná, těžká vlna hloučně proletěla podél zádi a děsivě ozářila kapitánovy ruce a stříbrný oblek...

Té noci přivedl kapitán Čanga do své velké a útulné kajuty, měkce osvětlené lampou s hedvábným červeným stínidlem. Na psacím stole těsně vedle kapitánova lůžka, ve stínu i ve světle lampy, stály dvě fotografie: na jedné bylo hezké, zlostné děvčátko s loknami, které nenuceně a rozmarně sedělo v hlubokém křesle, na druhé byla mladá dáma s krajkovým bílým slunečníkem přes rameno, v bílém krajkovém kloboučku a v bobatých jarních šatech – dáma byla urostlá, štíhlá, půvabná a smutná jako gruzánská carevna. Do šumění černých vln kapitán náhle řekl:

„Čangu, ta žena nás dva milovat nebude! Kamaráde, jsou ženské duše, které se věčně trýzní jakousi smutnou touhou po lásce a které právě proto nikdy nikoho nemilují. Jsou takové – a jak je potom soudit za jejich necitelnost, prohanost, za jejich sny o jevišti, o vlastním automobilu, o piknicích na jachtách, za sny o atletovi, který si česá pěšímu uprostřed a má vlasy mastné brilantinou? Kdo jim porozumí? Každému, co jeho jest, Čangu, ale nenásledují snad právě takové ženy ty nejskrýtejší příkazy

Taovy, jako je následuje leckterý mořský tvor, který volně pluje v těch černých vlnách?

„Ó – ho!“ vyhekl kapitán, když usedl na židli, zavrtěl hlavou a začal si rozvazovat tkaničku na bílém střevíci. „Kdybys věděl, Čangu, co jsem prožil, když jsem poprvé poznal, že už nepatří jenom mně – tu noc, kdy poprvé byla na plese Jachtingelubu a vrátila se k ránu jako povadlá růže, bledá únavou a vzrušením, které dosud nevyprchalo, s očima temnými, širokýma, a tolik, tolik vzdálenými! Kdybys věděl, jak nenapodobitelně mne chtěla ošdit, jak prostě a udiveně se zeptala: „Ty ještě nespíš, chudáčku?“ Ani jsem se nezmohl na slovo, a ona to ihned pochopila – ztichla, jenom se po mně rychle podívala a mlčky se začala svlékat. Chtěl jsem ji zabít, ale ona klidně a stroje řekla: „Pomoz mi rozepnout vzadu šaty.“ A já k ní pokorně přistoupil a roztrfesenýma rukama jsem začal rozepínat ty háčky a pautentky – a sotva jsem zahlédl její tělo, záda, košili, spuštěnou z ramen a zastrčenou do korzetu, sotva jsem ucítil vůni jejích černých vlasů a pohlédl do osvětleného zrcadla, ve kterém se odražela její prsa, zvednutá korzetem...“

Kapitán nedomluvil a mávl rukou.

Svlékl se, ulehl a zhasl světlo, a Čang se po chvíli převalování skulil do safánového křesla vedle stolu – viděl pruhy bílých plamenů, jak se roznecují a hasnou, jak brázdí tmavé mořské roucho, jak se na černém obzoru hrozivě mihají jakási světla, jak se odtud občas přivalí strašlivá živá vlna, jak s hrozným šuměním přerůstá zábradlí a nahlíží do kajuty jako pohádkový drak, který se všecek tříptý drahokamy – průzračnými smaragdů a safíry – a jak ho parník odstrkuje a běží dál uprostřed těžkých, rozkolísaných vod té pradávne, nám už cizí a nepřátelské podstaty, nazývané oceán...

V noci kapitán vykřikl, ale sám se svého výkřiku polekal – zazněla v něm jakási ponižující, lítostivá vášně – a vzápětí se probudil. Chvilí ležel mlčky, potom vzdychl a jízlivě zabručel: „Ano, ano! Krásná žena podobná je zlatému kruhu v rypáku svině! Stokrát máš pravdu, králi Salamouně.“

Potmě našel cigaretové pouzdro, zapálil si, ale zatáhl jednou, dvakrát a ruka mu klesla – usnul s červeně žhnoucí cigaretou v ruce. A znovu se rozhostilo ticho – jen vlny se třpytily, kolébaly, s šuměním plynuly kolem lodi. Z černých mraků zářil Jižní kříž...

Ale Čanga vtom ohlušil strašlivý hřmot. V hrůze vyskočil. Co

se děje? Zase narazil parník na podmořské kameny, jako se to stalo kapitánovou vinou před třemi roky? Zase vystřelil kapitán z pistolé po své krásné a smutné ženě? Ne, kolem není noc, ani moře, ani zimní poledne na Jelizavetské ulici – jsou v jasné osvětlené restauraci, plné hluku a kouře. To opilý kapitán udeřil pěstí do stolu a křičí na malíře:

„Pitomost to je, pitomost! Zlatý kruh v rypáku svině, to je žena, abys věděl . . . Koberci jsem vystlala lože své, drahými rouchy egyptskými. Pojď, budeme se líbati v rozkoši, neboť muže není doma . . . Ano, ano, taková je žena! Dům jejíť mírí k smrti a stezky její k mrtvým vedou . . . Ale to stačí, to stačí, příteli drahy! Už je čas, už zavíraj – jdeme!“

A za okamžik jsou kapitán, Čang a malíř na tmavé ulici, kde vítr zalepuje lucerny sněhem. Kapitán se líbá s malířem a pak se rozcházejí na různé strany. Ospalý, zasmušilý Čang cupitá za kapitánem, který pospíchá vrávoravým krokem . . . Zase minul den – byl to sen anebo skutečnost – a znovu je na světě tma, zima, únava . . .

Tak jednotvárně mijejí Čangovy dny a noci. A pak náhle jednoho rána svět jako parník zprudka narazí na podmořský útes, skrytý před nepozorným zrakem. Když se Čang jednoho zimního rána probudí, překvapí ho nesmírné ticho. Rychle vyskočí a vrhne se ke kapitánově posteli; kapitán leží se zvrácenou hlavou, má bledý a strnulý obličej a nehybné řasy nad přivřenýma očima. Když Čang spatří ty řasy, zanaříká tak zoufale, jako by ho na ulici přejel automobil . . .

Když pak se už dveře pokoje netrhnou, když nejrůznější lidé vcházejí, vycházejí a znovu se vracejí – domovníci, strážníci, malíř v cylindru a všelijací jiní pánové, se kterými kapitán vysedával po hospodách – cítí se Čang, jako by byl z kamene . . . Ach, jak strašně to kdysi řekl kapitán: „V onen den se zachvějí všichni, kdož střeží dům, a ti, kdož nahlízejí do oken, zachmuří tváře své. Neboť výšiny budou jim naháněti hrůzu, jakož i cesty přivolávají budou děs. Vcházejí člověk ve svůj dům věčný a plačky jej obstupují. Džbán u pramene jest rozbit a zlomeno vahadlo nad studnou . . .“

Čang teď nevnímá ani hrůzu. Čenichem obrácen do kouta leží na podlaze a svírá víčka, aby neviděl svět, aby na všechno zapomněl. A svět šumí tlumeně a zdaleka – jako moře nad tím, kdo stále níž a níž klesá v jeho hlubině.

Vzpamatuje se teprve na schodech před kostelními vraty.

Sedí tu se svěřenou hlavou, tupý a polomrtvý, a jenom se celý drobounce chvěje. Náhle se rozletí vrata a Čanga udeří do očí a do srdce přenáherný obraz, provázený duněním a zpěvem. Před Čangem se otvírá zešerelá chrámová loď, světla jako červené hvězdy, houštiny tropických rostlin, vysoko na černém katafalku dubových rakev, černý zástup, dvě ženy v hlubokém smutku, nádherné mramorovou krásou – jsou jako dvě sestry rozdílného věku – a nade vším zní dunění, hřmot, sbor úpěnlivě zpívá o smutné blaženosti andělů, sláva, zmatek, vzrušenost – nadzemský zpěv, který vším proniká. Bolestí a nadšením nad tím rozjásaným obrazem se Čangovi ježí srst. Malíř s napuchlýma očima vychází v té chvíli z kostela a v údivu se zastavuje.

„Čangu!“ říká rozčileně a sklání se k Čangovi. „Čangu, co je s tebou?“

Třesoucí se rukou dotýká se Čangovy hlavy, sklání se níž a níž; když se jejich oči setkají, jsou v nich slzy a tolik vzájemné lásky, že celá Čangova bytost nezvučně volá na celý svět: Ach, ne, ne, na zemi platí ještě jedna pravda, třetí pravda, kterou já neznám!

Téhož dne po návratu ze hřbitova se Čang stěhuje do domu svého třetího pána – znovu do výšky, do podkrovní, ale tady je teplo, příjemně tu voní doutníky, jsou tu koberece, starý nábytek, obrovské obrazy . . . Stmívá se, v krbu žhne spousta temně červených hruď, Čangův nový pán sedí v křesle. Aní si nesvlékl kabát a nesundal cylindr – s doutníkem usedl do hlubokého křesla, kouří a dívá se do šera. Čang leží na koberci vedle krbu – se zavřenýma očima a s čenichem na tlapách.

Kdosi teď také leží tam za setmělým městem, za hřbitovní zídtkou, odpočívá v tom, čemu lidé říkají hrob. Ale onen kdosi není kapitán, ne! Jestliže Čang kapitána miluje, jestliže ho tuší a vidí zrakem paměti, oním božským zrakem, kterému nikdo neporozumí, znamená to, že kapitán je dosud s ním – v tom světě bez konce a bez počátku, kam Smrt nemá přístupu. V onom světě musí platit pouze jediná pravda, ta třetí – a která to je, o tom ví pouze onen poslední Pán, k němuž se zanedlouho navrátí i Čang.

Vasiljevské, 1916